

מדות הראייה ענוה הבהירה

1. אדר היקר עמי' טד

זה לשונו של (אדר"ת) ז"ל: "מעודי אני שונא את הגאווה, עוד מילדותי וקטנותי תעבתי בלבי את האיש אשר ראיתי בו סימני גאווה, כפי דמיוני, ב"ה שאין בלבי שמץ גאווה, אם כי לפעמים הרבה אני רואה טוב כשרונותי ומעלות המעטות בי, אבל ב"ה איני נפעל להתגאות עי"ז".

1א. סוכה מה, ב

ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה ואילמלי אליעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הן אני ובני מהן אם מאה הם אני ובני מהן אם שנים הן אני ובני הן.

1ב. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מט/ב

משמת בן עזאי בטלו השקדנין משמת בן זומא בטלו הדרשנין משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גובאי ורבו צרות משמת רבי הוכפלו צרות: משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא: אמר ליה רב יוסף: לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא אמר ליה רב נחמן לתנא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא: הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה.

2. אגרת רמב"ן

על כן אפרש איך תתנהג במידת הענוה ללכת בה תמיד, כל דברך יהיו בנחת וראשך יהיה כפוף ועיניך יביטו למטה לארץ ולבך למעלה. ואל תבט בפני אדם בדברך עמו, וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, אם עשיר וחכם - עליך לכבדו, ואם הוא רש ואתה עשיר ממנו או שאתה חכם ממנו - חשוב בלבבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם חוטא - הוא שוגג ואתה מזיד ...

3. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף כב/ב

משנה: ... ר' יהושע אומר... חסיד שוטה ורשע ערום ואשה פרושה ומכות פרושין הרי אלו מבלי עולם. גמ' תנו רבנן שבעה פרושין הן פרוש שיכמי פרוש נקפי פרוש קיזאי פרוש מדוכיא פרוש מה חובתי ואעשנה פרוש מאהבה פרוש מיראה פרוש שיכמי זה העושה מעשה שכם פרוש נקפי זה המנקיף את רגליו פרוש קיזאי א"ר נחמן בר יצחק זה המקיז דם לכתלים פרוש מדוכיא אמר רבה בר שילא דמשפע כי מדוכיא פרוש מה חובתי ואעשנה הא מעליותא היא אלא דאמר מה חובתי תו ואעשנה פרוש מאהבה פרוש מיראה אמרו ליה אבבי ורבא לתנא לא תיתני פרוש מאהבה פרוש מיראה דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה אמר רב נחמן בר יצחק דמטמרא מטמרא ומגליא מגליא בי דינא רבה ליתפרע מהני דחפו גונדי אמר לה ינאי מלכא לדביתיה אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין אלא מן הצבועין שדומין לפרושין שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס:

רש"י שם

המנקיף רגליו - מהלך בשפלות עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הארץ ומתוך כך מנקף אצבעותיו באבנים:

מקיז דם לכתלים - עושה עצמו כעוצם עיניו שלא יסתכל בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכותל והדם יוצא:

דמשפע - הולך כפוף:

כי מדוכיא - בוכנא עשוי כמקבת וראשו כפוף:

פרוש מה חובתי ואעשנה - למדוני מה עלי לעשות ואעשה:

4. ספר מסילת ישרים פרק יא - בפרטי מדת הנקיז

וימצא גאה אחר, שרוצה להיות נרשם הרבה במעלותיו ולהתייחד בדרכיו, עד שלא די לו שיהללוהו כל העולם על המעלות אשר הוא חושב שיש בו, אלא שרוצה שיעוד ירבו להוסיף בתהלתו שהוא העניו שבענוים ונמצא, זה מתגאה בענוותו ורוצה בכבוד על מה שמראה עצמו בורח ממנו. והנה גאה כזה ישים עצמו תחת קטנים ממנו הרבה או תחת נבזים שבעם, שיחשוב להראות בזה תכלית הענוה, וכבר לא ירצה בשום תואר מתוארי הגדולה וימאן בכל העילויים ולבו אומר בקרבו, אין חכם ועניו כמוני בכל הארץ:

ואמנם, גאים כאלה אף על פי שלכאורה מראים עצמם ענוים, לא יבצרו מכשולות להם, שבלי ידיעתם תהיה מתגלית גאותם כלהבה היוצאת מבין החרסים... ומחשבתם הרעה תהיה ניכרת מתוך מעשיהם, אך דרכיהם הם בענוה פסולה ושפלות מרומה:

5. מוסר אביך עמוד פה

ז. כל-זמן שהענוה מביאה עצבון היא פסולה וכשהיא כשרה מוסיפה היא שמחה, גבורה וכבוד פנימי.

5א. שמונה קבצים א תתצד

יותר יש להתירא מפני השפלות ממפני הרוממות. ובצדק ירמו.

6. ערפלי טוהר עמוד קיט

שונא אני את הגאווה תכלית השנאה. היא אינה מתעוררת בקרבי מצד עצם מהותי וטבעי. כל צדדי השלילה שלי הינם עומדים לפני תמיד בעומק גילויים. רק המעמדים החיצוניים, ההתערבות עם הבריות, ההכרח של התקטנות הנשמה בשביל צרכי החיים החברותיים של ההמון. הם מעירים את הגועל של תכונת הגאווה, שצריכים לקחת חלק משהו ממנה לצורך ההנהגה. ולהמעיט לפעמים על ידה את האורה העליונה, כשהיא מתפלשת יותר מהשורה שיוכל הגוף בחולשתו לקבלה. אבל חרפתה בעצם, והכיעור והשקר שבה, מוכר לי בעצם בהירותו.

7. חדושי אגדות ד' עמ' קב חולין

ולפיכך אמר שהעולם עומד בזכות משה ואהרן, שהיה להם מדת הפשיטות בשביל הענוה. כי הענוה היא מדת הפשיטות, שלכך מדה הענוה הוא עליון על כל המדות, בשביל הפשיטות שיש אל בעל ענוה. ופי' ונחנו מה כלומר להיות נחשבים בעלי מעלה מיוחדים וזהו בודאי מדת הפשיטות גמור כאשר אין כאן יחוד.